

Fransiya Qurolli Kuchlarida harbiy kadrlarni tayyorlash tizimining o‘ziga xos xususiyatlari

Xabibulla Bekpulatov

O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi
Xorijiy harbiy kadrlarni tayyorlash maxsus fakulteti boshlig‘i

ANNOTATSIYA

Maqolada Fransiya Qurolli Kuchlarida harbiy kadrlarni tayyorlash tizimi va Fransiya oliy harbiy ta’lim muassasalarining faoliyati ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, Fransiya Qurolli Kuchlarida mavjud oliy harbiy ta’lim muassasalariga nomzodlarni saralash, qabul qilish va kursantlar bilan o‘quv-tarbiyaviy jarayonni, qo‘shinlar amaliyotini tashkillashtirish bo‘yicha ma’lumotlar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Harbiy kadrlarni tayyorlash tizimi, oliy harbiy ta’lim muassasalari, harbiy litsey, harbiy maktab, qo‘shinlar amaliyoti.

Fransiya harbiy ta’lim tizimi birinchi navbatda harbiy kadrlarni tez, qisqa vaqt ichida sifatli tayyorlashga qaratilgan. Bu o‘z navbatida “Mudofaa va milliy xavfsizlik bo‘yicha Oq kitobda belgilangan qurolli kuchlarning vazifalari va tezkor shartnomalariga javob berish uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalar va yangi texnologiyalarni egallash imkonini beradi.

Fransiya Respublikasida harbiy ta’lim muassasalarining rivojlangan tizimi yaratilgan bo‘lib, bu mamlakat qurolli kuchlarini barcha talab qilinadigan mutaxassisliklar bo‘yicha malakali harbiy kadrlar bilan ta’minlash imkonini beradi.

Fransiyada harbiy kadrlarni tayyorlash tizimi o‘ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda Fransiya mudofaa vazirligiga buysunuvchi qo‘shinlar turlari (Quruqlikdagi, Harbiy dengiz floti, Harbiy havo kuchlari) bo‘yicha boshqaruv amalga oshiriladi.

Fransiyada harbiy ta’lim tizimi quyidagicha tashkil etilgan:

Harbiy litseylar;

Harbiy bilim yurtlari (taktik daraja);

Qo‘shin turlari harbiy maktablari;

Maxsus bilim yurtlar (markazlar, malaka oshirish kurslari (operativ-taktik daraja);

Oliy harbiy ta'lim muassasalari (Qurolli Kuchlarni qo'llash, operativ-strategik daraja).

Harbiy litseylar

Fransiya Qurolli Kuchlari rahbariyati qo'shinlarni har tomonlama jismonan va aqlan yetuk, professional tayyorgarlikka va chuqur bilimga ega ofitserlar bilan ta'minlashga doimiy e'tibor qaratib kelmoqda. Mamlakatda Fransiya Qurolli Kuchlari qo'shinlari uchun ofitserlar tayyorlaydigan harbiy ta'lim muassasalarining keng tarmog'i mavjud. Fransiya harbiy litseylarida tahsil olayogan bo'lajak harbiylarning 70 % ni harbiy xizmatchilarning farzandlari, 15%ni Qurolli Kuchlar xizmatchilarining farzandlari va 15% boshqalar tashkil etadi. Ularning ko'pchiligi harbiy oliy harbiy ta'lim muassasalariga kirishdan oldin tayyorlov harbiy litseylarida (yaqinda ular mudofaa litseylari - Les lycees de la Defence deb atala boshlandi) tahsil olishadi. Fransiya Prezidentining 2005-yildagi qaroriga muvofiq, harbiy litseylar Mudofaa vazirligiga qarashli ta'lim muassasalari bo'lib, ikkita maqsadga yo'naltirilgan:

birinchisi, harbiy xizmatchilarning oila a'zolari va Mudofaa vazirligi ishchi xizmatchilariga samarali yordam ko'rsatish, ularning farzandlariga sifatli o'rta-maxsus ta'lim berish;

ikkinchisi - muddatli harbiy xizmatga chaqiruv yoshidagi yoshlarni oliy harbiy ta'lim muassasalariga o'qishga kirishga tayyorlashda ko'maklashish.

Shuni ta'kidlash kerakki, Frantsiyadagi litsey o'rta ta'lim tizimining yakuniy bo'g'ini va ayni paytda oliy ta'limga o'tish bosqichidir. Litseyga kirishdan oldin boshlang'ich o'rta ta'lim (maktabda olti yoshdan- o'n bir yoshgacha besh yil o'qish) va kollejda o'rta ma'lumotni (o'n bir yoshdan- o'n besh yoshgacha to'rt yil o'qish) olishi kerak.

Hozirgi kunda Fransiya Mudofaa vazirligiga tegishli 6 ta harbiy litseylar Brest, La Fleche, Saint-Cyr-L'Ecole, Autun, Grenoble va Aix-En-Provence shaharlarida faoliyat yuritadi. Shulardan to'rttasi quruqlikdagi qo'shinlarga tegishli bo'lib, ular Aix-En-Provence, Sen-Sir, Autun va La Fleche shaharlarida joylashgan.

Shuningdek, Harbiy Dengiz Floti litseyi Brest shahrida va Harbiy Havo Kuchlari litseyi Grenoble shahrida joylashgan. Ushbu harbiy litseylarda har yili



4 ming nafardan ortiq yoshlar tahsil oladilar. Ular oliy harbiy ta'lim muassasalariga hamda Fransiyaning boshqa oliy ta'lim muassasalariga o'qishga kirish uchun 3 yillik tayyorgarlik kurslarida tahsil olishadi.

Harbiy litseylar o'quvchilarga mustahkam birodarlik qadriyatlarini va o'zaro yordamni o'zida mujassam etgan ta'limni taklif etadi. Harbiy litseylarning maqsadi Fransiyaning ertangi kun fuqarolarini shakllantirishdir.

Harbiy litseylarga o'qish uchun nomzodlar 2 guruhga bo'linib, qo'yidagi imtiyoz va talablar asosida qabul qilinadi:

Birinchi guruh:

Davlat vasiylikiga olinganlar;

Yetim farzandlar (otasi yoki onasi halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning farzandlari);

Haqiqiy xizmatdagi biror bir sabab tufayli kam maosh oluvchi kam ta'minlangan harbiy oilalar farzandlari uchun;

Harbiy xizmat davrida olgan travmalari va kasalligi sababli harbiy xizmatdan bo'shatilgan (nafaqa yoshiga yetgan va yetmaganligidan qat'iy nazar);

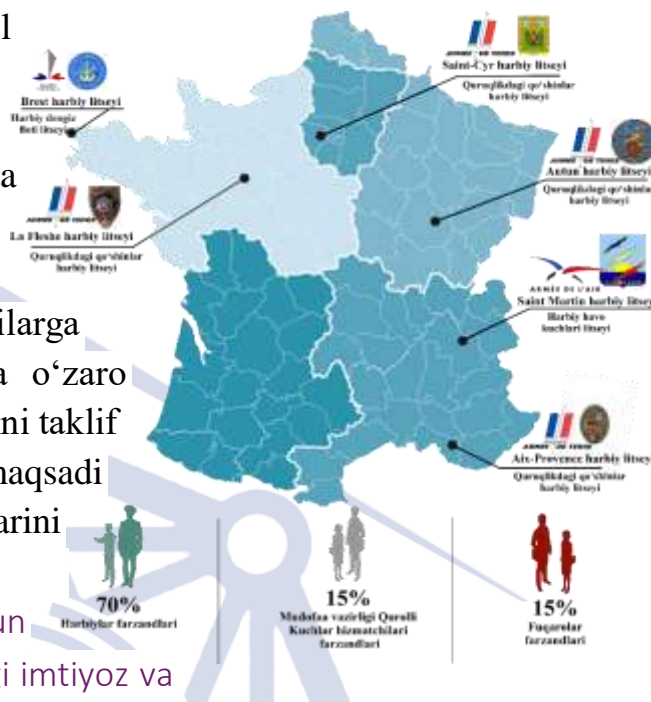
Nafaqaga chiqqan, muxtoj, kam ta'minlangan nafaqadagi harbiy xizmatchilarning farzandlari;

Unter-ofitser (serjantlar tarkibi) sifatida 8 yil va undan ko'p shartnoma asosidagi xizmat qilgan harbiy xizmatchilarning farzandlari;

moliyaviy muxtoj, kam ta'minlangan, harbiy litseyiga qabul qilingan yilning 1-yanvariga qadar kamida 10 yillik tezkor zaxirada (operativ) zahiradagi harbiy xizmatchilarning farzandlari.

Ikkinchi guruh:

Qurolli Kuchlar tarkibiga kiruvchi tarkibiy bo'linmalarda faoliyat yurituvchi moliyaviy muxtoj, kam maosh oluvchi qurolli kuchlar xizmatchilarining farzandlari.



Harbiy litseyda o‘qish uchun nomzodlarga qo‘yiladigan talablar

Barcha nomzodlar sog‘lom bo‘lishi shart;

Barcha nomzodlar 2 ta xorijiy tilni shulardan biri ingliz tili ikkinchisi nomzod hohlagan xorijiy tili B1 darajasida bilishi shart .

O‘quvchilar kollejning 3-sinfini bitirib, harbiy litseyga kirishadi va 4 ta quyidagi yo‘nalishlardan birini tanlaydilar:

1. *Oliy harbiy ta’lim muassasalariga tayyorlash (Classes Préparatoires aux Grandes Ecoles);*
2. *Umumiy bakalavriat (Baccalauréat général);*
3. *Raqamlashtirish va kiberxavfsizlik tizimi (Brevet de technicien supérieur, Classes BTS SN-IR);*
4. *Texnologik bakalavriat (Baccalauréat technologique).*

Tayyorlov kurslarida matematika, fizika, elektrotexnika muhandislik, iqtisodiyot, ijtimoiy fanlar, fransuz tili va adabiyotiga asosiy e’tibor qaratiladi va ushbu fanlar chuqurlashtirilgan tarzda o‘tkaziladi.

Fanlar ingliz, ispan, rus, nemis tillarida olib boriladi.

Shuningdek, oliy harbiy ta’lim muassasalariga tayyorlov kurslarini o‘quv yili boshida va oxirida 2 hafta mobaynida harbiy sohaga oid mashg‘ulotlar dala poligonlarida, maxsus harbiy o‘quv bazalarda quyidagi maqsadda rejalashtiriladi:

Kollektivni (guruhni) jipslashtirish, guruh tarkibida ishlash;

Harbiy hayot bilan bosqichma-bosqich tanishtirish.

O‘quv jarayoni litsey boshlig‘i va uning o‘rinbosari tomonidan o‘quvchilarni o‘qish, monitoring qilish va qo‘llab-quvvatlash siyosatini belgilaydi. Litsey o‘quvchilari uchun o‘quv dasturlari milliy ta’lim vazirligi tomonidan belgilangan dasturlarga mos keladi. Shuningdek, litseyda ta’lim beruvchi o‘qituvchilar ta’lim vazirligi tomonidan Mudofaa vazirligi so‘rovnomasiga asosan tayinlanadi. O‘quvchilar belgilangan o‘qituvchilari va harbiy xizmatchilar nazorati tomonidan yil davomida doimiy nazorat ostida bo‘lishadi. Harbiy litsey internat tizimida faoliyat yuritadi. Barcha qoidalar (o‘zini tutish, kiyim-kechak rusumi, o‘qituvchilari alohida ichki tartib Mudofaa vazirligi tomonidan tasdiqlangan yo‘riqnomasida tashkillashtiriladi. Barcha litsey o‘quvchilari uchun muljallangan harbiy kiyim bilan ta’minlanadi.



Harbiy bilim yurtlari (maktablar)

Fransiya Qurolli Kuchlari harbiy bilim yurtlari harbiy kadrlarni tayyorlash tizimining 2-bosqichi hisoblanadi.

Harbiy bilim yurtlari qo‘yidagi 3 guruhga bo‘linadi:

1. Yuqori (katta) harbiy bilim yurtlari (Les grandes écoles militaires).

Politexnika harbiy maktabi (L’École polytechnique);

Saint-Cyr maxsus harbiy maktabi (L’École spéciale militaire de Saint-Cyr);

Harbiy dengiz maktabi (L’École navale);

Harbiy havo kuchlari va koinot maktabi (L’Ecole de l’Air et de l’Espace);

Milliy jandarmeriya ofitserlari maktabi (L’École des officiers de la gendarmerie nationale);

2. Harbiy mutaxassisliklar bo‘yicha ofitserlarni tayyorlashi harbiy bilim yurtlari (Les écoles de formation interne d’officiers);

Umumqo‘shin harbiy maktabi (L’École militaire Interarmes (EMIA));

Harbiy dengiz floti maktabi (L’École militaire de la flotte (EMF));

Harbiy havo kuchlari maktabi (L’École militaire de l’Air (EMA)).

3. Mutaxassislik bo‘yicha ofitserlarni boshlang‘ich tayyorlash maktablari (Les écoles de formation initiale d’officiers).

Milliy muxandislik va infratuzilmalar oliy harbiy maktabi;

Milliy dengiz ishlari harbiy maktabi;

Milliy ilg‘or texnika oliy harbiy maktabi.

Ushbu harbiy bilim yurtlari quruqlikdagi qo‘shinlar, harbiy havo kuchlari, harbiy dengiz floti, milliy jandarmeriya uchun ofitserlarni tayyorlab beradi. Bu yerda ofitser kadrlarni boshlang‘ich ta‘limi amalga oshiriladi. Harbiy bilim yurtlarida 1982 yildan boshlab xotin-qizlarni o‘qitish yo‘lga qo‘yilgan bo‘lib hozirgi kunda ularning ulushi 10-12%ni tashkil qiladi.

Kursantlarning tayyorgarligi majmuaviy xarakterga ega bo‘lib asosiy uchta Harbiy-professional tayyorgarlik, Harbiy-sport tayyorgarligi va Akademik (tinglovchilarni intellektual va mantiqiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish) tayyorgarlik yo‘nalishlarida olib boriladi.

Harbiy bilim yurtlarida o‘quv va ilmiy ishlarni boshqaruv tizimi **uchta blokdan** tashkil topgan.



Birinchi blok akademik tayyorgarlikni amalga oshirib uning tarkibiga quyidagi bo‘limlar kiradi:

- Xalqaro munosabatlar;
- Harbiy madaniyat va etiket;
- Muhandislik fanlar bo‘limi;
- Ijtimoiy-siyosiy fanlar boshqarmasi;
- Chet tillari bo‘limi;
- Tadqiqotlar markazi;
- Muzey;
- Umumiy ta‘minot bo‘limi.

Harbiy bilim yurtlari boshlig‘ining o‘quv va ilmiy ishlar bo‘yicha maslahatchisi-boshqarma boshlig‘i blok uchun **mas‘ul hisoblanadi** va u lavozim fuqaro kadr egallagan. Mazkur blok akademiya-dagi gumanitar va aniq fanlar bo‘yicha o‘tiladigan mashg‘ulotlarga (akademik tayyorgarlik) javob beradi. Blokda kursantlar ijtimoiy-siyosiy, matematika, fizika, geografiya, tarix, chet tili va boshqa fanlardan bilimlarini oshiradi.

Ikkinchi blok harbiy-profesional va harbiy-sport tayyorgarligiga mas‘ul bo‘lib quyidagi bo‘limlardan tashkil topgan:

- Taktik va texnik tayyorgarlik bo‘limi;
- O‘qotar qurollar va o‘q-dorilar bo‘limi;
- Harbiy va sport tayyorgarligi bo‘limi;
- Otda yurish seksiyasi.

Blokdagi mashg‘ulotlar bo‘lg‘usi ofitserlarda harbiy mutaxassislikning o‘ziga xos xususiyatlarini aniq anglab yetishi asosida harbiy etiket va zarur axloqiy-ruhiy sifat-larga amal qilgan holda kasbiy malakalarini shakllantirish imkonini beradi. Undan tashqari harbiy-sport tayyorgarligi kursantlarning harbiy xizmat qiyinchiliklarini sabot bilan yengish kabi qobiliyatlarini rivojlantirishni ta‘minlaydi.

Uchinchi blok kursantlar ta‘limi bo‘limi.

Harbiy bilim yurtlarida o‘qish muddati 12 yillik o‘rta maktabni (litsey) va oliy o‘quv yurtlarning (universitetlar) qoshidagi ikki yillik tayyorgarlik kurslarini tugatganligi to‘g‘risidagi diplom va «Bac+2» bakalavr darajasiga ega bo‘lgan fuqaro yoshlar uchun 3 yil. Shartnoma asosida Fransiya Qurolli Kuchlarida 10 yildan ortiq xizmat qilgan faol harbiy xizmatchilar uchun o‘qish muddati 1 yil. Bilim yurtlariga tanlov asosida, nomzodlarning shaxsiy hujjatlarini o‘rganish va uchta ta‘lim

yo‘nalishlaridan biri bo‘yicha (tabiiy, gumanitar va iqtisodiyot yo‘nalishlari) imtihon topshirish yo‘li bilan amalga oshiriladi.

2023-2024 o‘quv yilida bilim yurtlariga kirish uchun tanlov **har bir o‘ringa o‘rtacha 4-5 ta abituriyentni** tashkil etgan.

O‘qitishning o‘ziga **xos xususiyatlari**:

asosan fuqaro yoshlar, jumladan qizlar ham qabul qilinadi;

birinchi semestrda asosan boshlang‘ich harbiy fanlar o‘qitiladi, bunda harbiy jamoalarni boshqarish, liderlik sifatlari va harbiy-siyosiy ongi hamda dunyoqarashi rivojlantiriladi;

ikkinchi-beshinchi semestrlarda o‘quv jarayonini asosan gumanitar va aniq fanlar bo‘yicha o‘tiladigan mashg‘ulotlar tashkil qiladi. Bu semestrlarda o‘quv soatlarining haftalik hajmi 30 soatni tashkil qilib, qolgan vaqtlar harbiy-sport tayyorgarligi va fakultativ mashg‘ulotlarga ajratiladi. Beshinchi semestrda 12 haftalik xorijiy amaliyot rejalashtirilgan bo‘lib ushbu amaliyotning o‘ziga xos xususiyati shundaki, unda kursantlar asosan bitiruv malakaviy ishini tayyorlaydi va uning himoyasi semestr yakunida maxsus komissiya oldida o‘tkaziladi;

oltinchi semestrda harbiy fanlarni chuqurlashtirilgan tarzda o‘rganish tashkillashtiriladi. Bunda hafta mobaynidagi o‘quv mashg‘ulotlari 40-52 soatgacha yetib, asosan dala-o‘quv maydonlarida amaliy shaklda o‘tkaziladi.

O‘quv dasturida **qo‘shinlardagi amaliyotga asosiy o‘rin** berilgan bo‘lib, ular quyidagicha taqsimlangan:

birinchi semestr yakunida piyoda polklarida seksiya komandiri lavozimida bir oylik amaliyot;

ikkinchi semestr yakunida havo-desant o‘quv markazida 4 haftalik amaliyotdan o‘tadi va harbiy-parashyutchi guvohnomasini oladi;

uchinchi semestr yakunida xorijiy amaliyot 3 oygacha davom etadi;

to‘rtinchi semestr yakunida bir oy tog‘-o‘qchi o‘quv markazida (Barselonet a.ya.p., Alp tog‘lari quyi qismi) yoki Janubiy Amerikadagi Fransiyaning Gviana bazasida (changalzorlarda);

oltinchi semestr yakunida «Komandos» razvedka-qo‘poruvchilik o‘quv markazida (Pentevr sh. Bretan provinsiyasi).

3 yillik kurs davlat imtihoni topshirish bilan yakunlanadi va bitiruvchilarga magistr darajasi va kichik leytenant harbiy unvoni beriladi.

Bilim yurtlarini bitirgan harbiy xizmatchilar vzvzodni turli janglarda boshqara oladigan mutaxassislikka ega bo'lishi kerak.

Bitiruvchi diplomining o'ziga xos jihatlari shundaki, mazkur bilim yurtlari bitiruvchilari diplomi bilan nafaqat harbiy balki fuqaro sektoridagi tashkilotlarda ham faoliyat olib borish mumkin. Bunda bitiruvchilarga o'qish davomida olgan reytingiga asosan tanlash huquqi beriladi.

Shu bilan birga harbiy yo'nalishni tanlagan bitiruvchilar qo'shin turlari maktablariga bitiruvchilarning o'qish davridagi egallagan reyting ballari inobatga olingan holda 1 yilga aniq mutaxassislik bo'yicha tahsil olish uchun yuboriladi.

Eng yuqori reyting ballarga ega bo'lgan bitiruvchilarning qo'shin turlarini (havo-desant, razvedka, piyoda, tank, artilleriya va boshqa qo'shinlar) tanlash imkoniyati yuqori bo'ladi. Shuning uchun kursantlar yaxshi o'qishga va bu bilan kelajakdagi xizmat joyini o'zi tanlash imkoniyatini oshirishga harakat qilishadi.

Umuman olganda harbiy bilim yurtlari ta'lim tizimining **o'ziga xos jihatlari** quyidagilarda ko'rinadi:

kursantlarning o'qish muddati ularning boshlang'ich ma'lumotiga bog'liq, to'liq kurs oltita semestri tashkil qilib, birinchi va oltinchi semestrlar barcha bilim yurtlari kursantlari uchun majburiy;

o'rta maktab va universitetlar qoshidagi litsey bitiruvchilari (ikki yillik ta'lim «Bac+2» bakalavr darajasi) to'liq olti semestr tahsil oladi;

oliy ma'lumotga ega uniter-ofitserlar va fuqaro yoshlar («Bac+3», «Bac+4» bakalavr darajasi) uchun o'qish muddati ikki yil deb belgilangan (o'quv dasturining birinchi, ikkinchi, beshinchi va oltinchi semestrlarida belgilangan mavzular bo'yicha);

universitet va boshqa oliy maktablarni tamomlagan va muhandis diplomiga ega bo'lganlar («Bac+5» bakalavr darajasi) uchun o'qish muddati bir yil deb belgilangan (o'quv dasturining beshinchi va oltinchi semestrlarida belgilangan mavzular bo'yicha);

harbiy bilim yurtlariga barcha harbiy mutaxassisliklar bo'yicha xotin-qizlar ham o'qishga qabul qilinadi.

Harbiy bilim yurtlariga qabul qilish va **yosh chegarasining** qo'yidagicha talablari belgilangan:

22 yosh - o'rta maktabni (litsey) va oliy o'quv yurtlarning (universitetlar) qoshidagi ikki yillik tayyorgarlik kurslarini tugatgan fuqaro yoshlar uchun;

27 yoshgacha - «Bac+3» va «Bac+4» bakalavr diplomiga ega fuqaro yoshlar uchun;

25 yosh - «Bac+5» bakalavr diplomiga ega kontrakt asosidagi harbiy xizmatchilar uchun tavsiyanomaga asosan;

Chet el fuqarolari ham Fransiya kursantlari bilan bir guruhda ta’lim olishlari yo’lga qo’yilgan.

Kursantlarga semestrlar oralig’ida 10 kungacha ta’til, o’quv yili yakunida esa 30 kungacha ta’til beriladi.

Harbiy bilim yurtlarini tugatgandan so’ng, bitiruvchilarga oliy ma’lumot namunasidagi diplom («Bac+5»), «kichik leytenant» harbiy unvoni beriladi va Qo’shin turlari harbiy maktablaridan biriga yuboriladi.

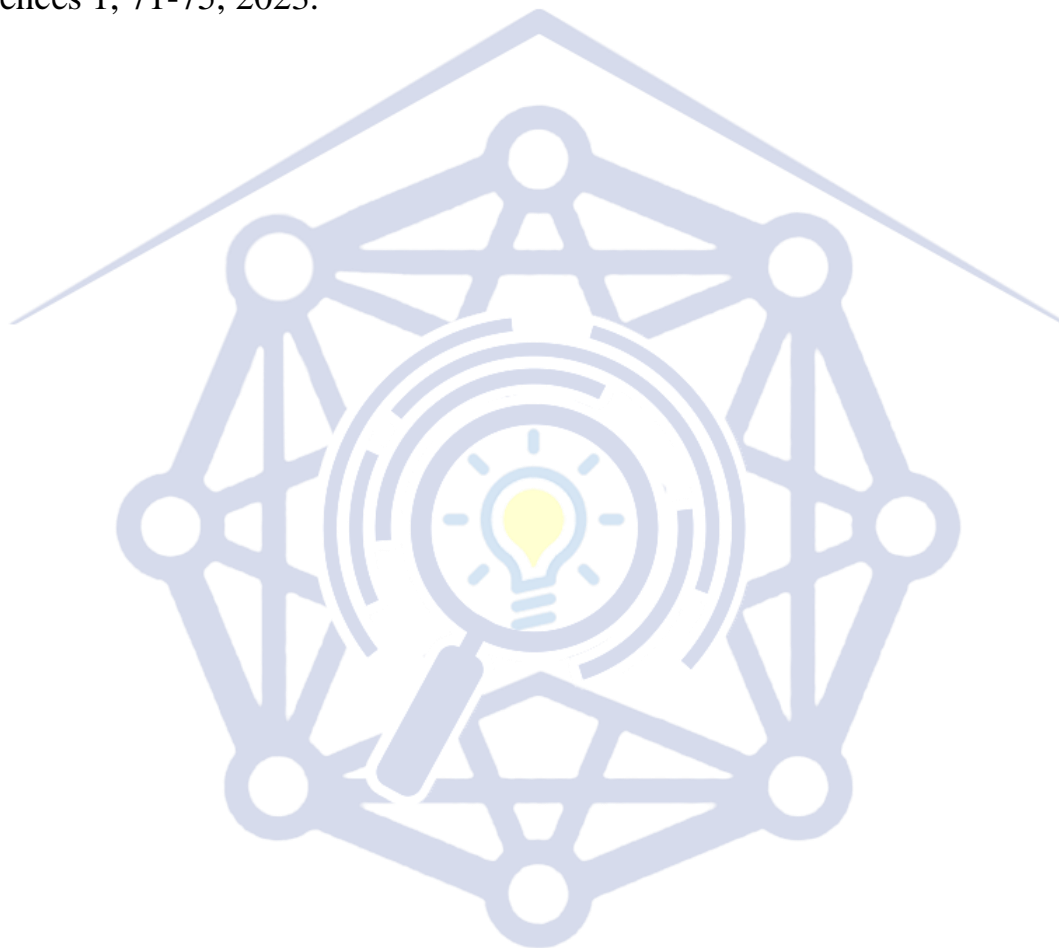
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Mathieu Marly et Stéphane Lembre/ À l’école du régiment. Instruction, culture scolaire et promotion dans les rangs de l’armée française au XIXe siècle/ Revue d’histoire du XIXe siècle № 48 /2014.
2. MM. Francis Hillmeyer et Jean-Michel Villaumé, Rapport d’information dePOSE en application de l’article 145 du règlement par la Commission de la Défense Nationale et des forces armées en conclusion des travaux d’une mission d’information sur la formation des militaires/Enregistré à la Présidence de l’Assemblée nationale le 5 février 2015.
3. Le Livre Blanc sur la défense et la sécurité nationale 2013.
4. L’Académie militaire de Saint-Cyr Coëtquidan/Exercices 2014-2022/Cour des comptes, le 16 octobre 2023.
5. Bulletin officiel des armées/Direction des ressources humaines de L’Armée de Terre:bureau «formations spécifiques». Circulaire N° 275450/DEF/ RH-AT/FS/SLM relative à l’admission en classes préparatoires à l’enseignement supérieur et en classes préparatoires aux grandes écoles des lycées de la défense relevant de l’armée de Terre et du lycée naval de Brest pour l’année scolaire 2012-2013.
6. Сен-Сир Г. Записки маршала Сен-Сира о войне во времена директории, консульства и французской империи. Ч. I. СПб., 1838.



7. Duru-Bellat M., KiefferA. Evaluer la démocratisation de l'enseignement: la situation française à l'épreuve des comparaisons internationales // Revue française de pédagogie. 1999. № 127.

8. Bekpulatov X. B. Problems of ensuring information security in the training of future officer personnel and their solution //Educational Research in Universal Sciences 1, 71-75, 2023.



Research Science and
Innovation House

